

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационен труд за получаване на
научната степен “Доктор на науките“
в научно направление 1.3. **«Педагогика на
обучението по история»**
Исторически факултет - Катедра «АПИД»

**Тема: «Теория за просветност, образованост
и методически практики в училищното
историческо образование»**

Автор: доц. д-р Димитър Цветанов Арnaudов

Рецензент: проф. Желязко Д. Стоянов, д.ф.н.

Данни за докторанта:

Доц. д-р Димитър Цветанов Арnaudов е роден през 1949 г. Завършва през 1974 г. специалност «История» във ВТУ «Св.Св. Кирил и Методий». През 2008 г. защитава дисертация върху проблемите на Методика на обучението по история и получава научната и образователна степен «Доктор». Избран е за доцент по Методика на историята през 2011 г. за нуждите на ПУ «Пайсий Хилендарски». През 1985 г. печели конкурс за асистент по Методика на историята в УИ «Любен Каравелов» - Кърджали, където работи и досега. През 2012 г. е избран за ръководител на катедрата в същото ВУЗ. През последните години разработва научен труд върху проблеми на Методиката на обучението по история (Научно направление 1.3.) и го представя за

защитата му като Докторска дисертация в СУ – Исторически факултет – Катедра «АПИД». На свое разширено заседание, проведено на 14 май, катедрата взема единодушно решение да представи изследването на доц. Д. Арnaudов като дисертационен труд за получаване на научната степен «Доктор на науките» по научно направление 1.3. «Педагогика на обучението по история»..

Данни за докторантурата:

Доц. Д. Арnaudов представя този свой труд като дисертация на тема **«Теория за просветност, образованост и методически практики в училищното историческо образование»** за получаване на научната степен «Доктор на науките» в Историческия факултет на СУ. В началото на 2012 година той депозира окончателният му вариант за обсъждане в катедра «Архивистика и помощни исторически дисциплини». Този обемист научен труд е резултат от дългогодишните усилия на доц. Д. Арnaudов, насочени към основните проблеми на училищното историческо образование, отразени в над двадесет негови научни труда главно върху тази проблематика. Специално посочване заслужава и фактът, че дълги години «апробира» разглежданите от него проблеми на методиката на историческото образование на многобройни срещи и обсъждания в специализирани, главно учителски, общности..

Данни за дисертацията и автореферата:

Дисертацията е в обем от 449 страници, от които 12 страници библиография с 318 източника – 242 на кирилица и 76 на латиница.

Още с избора на тематиката доц. Д. Арnaudов си създава добри предпоставки за теоретико-методически успехи и значими праксиологически резултати в своя дисертационен труд. Още повече, че той е дългогодишен преподавател по тази проблематика в сферата на висшето историческо образование. Първо, доц. Д. Арnaudов превръща в предмет на своето изследване важна тема от областта на методическото знание – развитието на методическите идеи за конструиране на обучението по история върху основата на мисли, предложения, тълкувания и оценки в съответната научна периодика, специализирани

книги, доклади и съобщения по проблеми на българското историческо образование.

Посочените цели го карат да визира и няколко научни хипотези, които от своя страна повдигат редица важни научни въпроси, обособени в съответните функционални комплекси: образователно дело; образователна система; образователна теория и образователна практика. Тези постановки на доц. Д. Арнаудов изискват да си отговори предварително на три важни въпроса: «С: какво е започнал методическият дебат? Как се е развивал? Какво е предложил?» Това, от своя страна налага на автора предприетият теоретичен анализ върху методиката на обучението по история да се осъществява и като интердисциплинна област на знанието, свързана най-вече с философията, историята, психологията, етиката и аксиологията. ..

Второ, успешното реализиране на поставените от докторанта цели и задачи визират както теоретичните, така и специално-научните аспекти на изследваната научна проблематика, разкриват важни елементи и механизми в съдържанието на изследвания от него обект. Успехите на изчисления от доц. Д. Арнаудов изследователски подход се обуславят и от предварителната яснота на използваната понятийна мрежа, която включва идеи от редица класици на различни науки, а и на методиката - български и чужди. Като подходящ пример може да се посочи анализът на понятията «историческо образование», «образователна система»; «образователна практика» и «образователна теория». Специално посочване заслужава и реализираната в труда методика на изследване, която отразява сполучливо връзките между «наука» и «дисциплина».

Трето, специално отбелязване заслужава и фактът, че доц. Д. Арнаудов използва и в този свои труд богата библиографска база. По този начин той е облекчен при евристичните си опити да синтезира теоретическият с методическия подход в съответните части на своята научна разработка. Ще отбележа, че авторът успява да намери своето място във възможните интерпретации върху изследваните от него проблеми, да им предложи адекватни решения с помощта на адекватни научни методи и разнообразни познавателни средства.

Авторефератът върху дисертацията е изготвен съобразно изискванията на Правилника на СУ за условията и реда за придобиване

на научни степени според ЗРАРБ. «Справката» за научните приноси включва основните теоретически и практически постижения на тази дисертационна разработка.

Научни приноси:

Първо, доколкото насоките за придобиване на разнообразни знания е образователна традиция, свързана и със специализиран поглед върху условията, средствата и възможностите за развиване на просветността, е оправдано да се отговори на въпроса как се постига желаната образованост при съответните обществени условия. Този въпрос е поставен и анализиран от докторанта главно във Втора част на дисертационния му труд. Това пък изправя доц. Д. Арнаудов. Пред успехите и неуспехите на методическия дебат върху проблемите за «мисията на учебния предмет история», за образователната концепция, за парадигмата на историческото обучение и езикът на историческото знание. В този смисъл е оправдано съвременната концепция за обучението по «История и цивилизация» да е и социоцентрирана. Бих желал обаче да препоръчам на автора да засили своето внимание към възпитателната функция на този «учебен предмет», тъй като за съжаление тази важна функция е пренебрегван момент както в съвременните специализирани изследвания, така и в образователния процес.

.Второ, интересни са редица постановки в Трета част на труда, където доц. Д. Арнаудов анализира «диалогичната перспектива пред методическия дебат». Основните му усилия са насочени към проблема за връзката «традиция и модерност и историческите преноси върху контекстите на методическата мисъл». Това изисква да се осмислят, и то в теоретико-методически план, две важни наследства – споровете за проблемното обучение и проблемния урок и обвързаността на историческото познание в контекста на системата от познавателни задачи, формиращи умения и навици при самостоятелната дейност в учебния процес. В частта за анализ върху мястото на историческите факти в структурата на съответните теми е нужно обаче да се отдели повече и по-специално внимание върху въпроса за връзката «исторически факт – историческа интерпретация».

Трето, подкрепа заслужава и специалното отношение на автора към мястото на постмодерния комплекс в методическата мисъл като специфична стратификация на системотворчеството, изследван в Четвърта част на дисертационния труд на доц. Д. Арnaudов. Съгласен съм, че тази проблематика не трябва да се отъждествява с друг важен проблем – за методическото моделиране на урока по история и цивилизация. Подкрепа заслужават обаче неговите евристични усилия при моделирането на учебния процес да се търсят обобщенията чрез **цялото**, и нещо важно – отношенията между **цялото** (общото) и **единичното** (индивидуалното) да се подреждат в ясна система. Защото процесът на системотворчеството се профилира от гледна точка на своята съдържателна цялост и функционално разнообразие от целта на дадена система в нейното отношение към практическите съответствия между вида знание и вида учение.

Четвърто, една от основните задачи на методическата мисъл е проблемът за идентичността на урока като системотворчески продукт, както и за системотворческите подходи към тази основна структурна единица на историческото образование. С основание доц. Д. Арnaudов осъществява съответния системно-ситуационен анализ, който облекчава съответните промени във вътрешната монолитност при подреждането на структурните елементи и задвижването на методическото мислене върху основите на системните интеграции в урока по история.

Оправдано е неговото специално внимание и върху проблема за мястото на системотворческите подходи към урока по «История и цивилизация», както и на методическите начала, които дават основания за прилагането на три подхода: субстратен, структурен и функционален. Тези подходи, от своя страна, са подчинени на «стандарт за рационалност», свързани по същество с обема на реконструираната историческа ценност, която свежда определенията за информираност до задължителното ползване на съответната фактография и то при неизбежната нужда от образователна адаптация към съответната историческа среда.

Пето, заслужава подкрепа и специалното евристично внимание на доц. Д. Арnaudов и към проблема за категориалния и операционален кръгзор в развитието на методическата мисъл. Тази проблематика го

довежда до необходимостта от промяна във вътрешните хоризонти на методическата мисъл и с помощта на съответните категориални синтези. Става дума най-вече за програмния синтез на познавателните обекти в нормативните основи на обучението и за целевия синтез на програмната концепция за историческото познание. В подобни ситуации е полезен и «Тестът за продуктивност» на методическата мисъл в дебат», тъй като целта е първо, създаване на съответните ценностни ориентири на учениците чрез обучението им по «История и цивилизация». Второ, да подпомагат ученикът да схване култивирането на своите инстинкти като процес на «очовечаване» на своите чувства към установения ред. Трето, да се схванат различните трансформации на човешката участ, проследени върху проявата и реализирането на съответните каузи на съжителство. Благодарение на това, с основание смята доц. Д. Арнаудов, «историческата любознателност на ученика се свързва с усетите за изучаваната действителност». , .

Публикации и участия в научни форуми:

Доц. Д. Арнаудов е автор на повече от двадесет монографии по темата на своята дисертация и на няколко десетки публикации от участия в реномирани специализирани научни форуми. Предложените в Списъка на »Публикации, свързани с дисертационната тема«, представят главните моменти от неговата дисертационна разработка и са посветени на основни идеи и постановки върху теоретичните проблеми на училищното историческо образование.

Неговите основни научни публикации по посочената тематика срещат добър отзвук в специализираните научни среди, както и сред учителите по история, и затова се използват в учебния процес не само в ПУ, а и в други висши училища.

Заключение:

Като имам предвид, първо, че представеният от доц. Д. Арнаудов дисертационен труд, който по своята форма и съдържание е своеобразен «Компендиум» по проблемите на методическите практики в училищното историческо образование, отговаря на изискванията за получаване на научната степен «Доктор на науките» по научно направление 1.3.;

Второ, че не само в дисертацията, а и в повечето негови научни публикации са поставени компетентно и се изследват комплексно и задълбочено сложни и актуални проблеми, свързани с “Теория за просветност, образованост и методически практики в училищното историческо образование», които отговарят на изискванията за научното 1.3. «Педагогика на обучението по история»;

Трето, че той използва евристично своите историко-методически и историко-теоретични знания и своята дългогодишна и ползотворна преподавателска практика по тази проблематика и богатият си изследователски опит, благодарение на което реализира в дисертационното си изследване редица безспорни научни и научно-приложни приноси и сполуки,

приканвам членовете на Научното жури **ДА ДАДАТ** на доц. д-р **Димитър Цветанов Арnaudов, автор на дисертационния труд «Теория за просветност, образованост и методически практики в училищното историческо образование» научната степен «Доктор на науки» по Научно направление 1.3. «Педагогика на обучението по история».**

04 юни 2012 г.

Подпис: :

С о ф и я

(проф. д.ф.н. Ж. Стоянов)